

UDK 636.02.028

Izlaganje sa znanstvenog skupa
Conference paper**ZAKONSKE ODREDNICE UZGOJA IZVORNIH
I ZAŠTIĆENIH PASMINA I SOJEVA DOMAĆIH ŽIVOTINJA
U REPUBLICI HRVATSKOJ****I. Jakopović, M. Dadić***Uvod*

Izvorne i zaštićene pasmine i sojevi domaćih životinja predstavljaju onaj dio populacije koji u uvjetima konvencionalne stočarske proizvodnje ne može biti konkurentan drugim pasminama i sojevima. Zbog takvog položaja u stočarskoj proizvodnji one su od posebnog uzgojnog interesa u okviru kojeg se nizom mjera nastoji osigurati njihov opstanak i održanje. Pri tome se što je moguće više želi održati njihov isti genetski sastav. Promjena pasminskog sastava populacija u Republici Hrvatskoj pasminama viših proizvodnih potencijala najvećim je dijelom do sada obavljena. Stoga se u Hrvatskoj može jasno odrediti uzgojni i proizvodni položaj svake od njih što znači utvrditi one pasmine i sojeve kod kojih se dodatnim mjerama mora obaviti zaštita želimo li da one i dalje budu dio populacija. Provedba zaštite takvih pasmina i sojeva obavlja se u okviru zakonskih propisa koji uređuju odnose u uzgoju, čuvanju i njihovu korištenju. Uz to zakonskim je propisima također uređena i materijalna osnovica njihova očuvanja.

Propisi koji uređuju uzgoj i očuvanje izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva domaćih životinja

Propisi koji uređuju odnose u očuvanju izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva mogu se promatrati kao :

- propisi vezani za provedbu uzgojnog rada kod izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva,
- propisi koji uređuju materijalnu osnovicu očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva,
- ostali propisi koji utječu na provedbu očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva domaćih životinja,
- obveze preuzete potpisom međunarodnih ugovora.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva, Ul. Grada Vukovara 78, Zagreb,
Hrvatska

(455)

STOČARSTVO 61:2007 (6) 455-461

Zakonski propisi koji uređuju provedbu uzgojnog rada kod izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva domaćih životinja

Uzgojni rad kod životinja koje se drže u gospodarske svrhe uređen je u Republici Hrvatskoj Zakonom o stočarstvu („Narodne novine“ br. 70/97, 36/98, 151/03 i 132/06). Odredbe ovoga Zakona odnose se kako na životinje koje se koriste u konvencionalnoj proizvodnji tako isto i na životinja koje pripadaju izvornim i zaštićenim pasminama i sojevima.

Zakonom i pripadajućim pravilnicima uređeni su odnosi vezani na provedbu uzgojnog rada kao što su:

- upis uzgojno valjanih životinja te načini vođenja matičnih knjiga (članak 2. i 3a. Zakona)
- označavanje uzgojno valjanih životinja (članak 4. Zakona)
- upis uzgajivača u središnji popis uzgajivača uzgajivača (članak 5. Zakona)
- ispitivanja uzgojno važnih osobina, procjena uzgojne vrijednosti i testiranje uzgojno valjanih životinja (članci 8.i 9. Zakona)
- način i uvjeti oplodivanja uzgojno valjanih životinja (članci 14.- 21. Zakona)
- trgovina uzgojno valjanim životinjama (članci 22.- 28. Zakona)

U Zakonu o stočarstvu člankom 12. posebno se uređuju osobito važni elementi koji se odnose na izvorne i zaštićene pasmine i sojeve domaćih životinja i to:

- mjesto i značaj izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva domaćih životinja nastalih na teritoriju Republike Hrvatske koje su dio nacionalne biološke baštine
- obvezu provedbe uzgoja prema posebnim uzgojnim programima za svaku od njih
- nužnost održavanja minimalno potrebitog broja životinja za održavanje uzgoja i čuvanja genetskog materijala
- osiguranje novčanih sredstava iz državnog proračuna za zaštitu određenog uzgojno potrebitog broja domaćih životinja i genetskog materijala pojedinih izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva
- objavu popisa izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva domaćih životinja te njihov potrebit broj.

Na temelju objavljenog popisa izvornih i zaštićenih pasmina zaštitom su u Republici Hrvatskoj obuhvaćene slijedeće pasmine i sojevi domaćih životinja:

1. Goveda pasmine: Slavonsko srijemski podolac, Istarsko govedo, Buša
2. Konji pasmine: Lipicanac, Hrvatski posavac, Međimurski konj, Hrvatski hladnokrvnjak
3. Magarci soja: Istarski magarac, Primorsko-dinarski magarac, Sjeverno-jadranski magarac
4. Ovce pasmine: Cigaja, Creska ovca, Dalmatinska pramenka, Dubrovačka ruda, Istarska ovca, Krčka ovca, Lička pramenka, Paška ovca, Rapska ovca
5. Koze pasmine: Hrvatska šarena koza, Hrvatska bijela koza
6. Svinje pasmine: Crna slavonska svinja, Turopoljska svinja
7. Perad vrste:
 - Purani pasmine: Zagorski puran
 - Kokoši pasmine: Kokoš hrvatica

Organizirani uzgoj domaćih životinja započeo je u Hrvatskoj još 1913. godine kada su ranije osnovane uzgojne udruge osnovale nacionalni savez uzgajivača goveda. Provedba genetske izgradnje domaćih životinja tada započeta održala se je sve do današnjih dana, mijenjajući pri tome organizacijske oblike i forme provedbe.

Uzgoj domaćih životinja temelji se danas u svim slučajevima na usvojenim uzgojnim programima za pojedine vrste i pasmine domaćih životinja. U svakom uzgojnom programu postavljeni su uzgojni ciljevi, metode provedbe te određena sama provedba programa.

Programi su doneseni od strane države i temeljeni su na Zakonu o stočarstvu.

Zakonom o stočarstvu propisan je i način provedbe uzgojnog rada. Uzgojni rad obavljaju uzgajivači, uzgojne organizacije i Hrvatski stočarski centar.

Provedbu uzgojnih programa kao i druge aktivnosti genetske izgradnje financira najvećim dijelom država, a dijelom se financiraju neposredno od strane uzgajivača, aktivnih sudionika ovoga posla.

Osim neposrednog financiranja poslova genetske izgradnje država osigurava i sredstva kojima potiče uzgajivače da se aktivno uključe u ovaj posao.

Poseban se poticaj osigurava u provedbi zaštite izvornih i zaštićenih pasmina, koje danas glede svojih proizvodnih osobina ne mogu biti konkurentne suvremenim pasminama. Za ove pasmine također postoje uzgojni programi koji

određuju način provođenja njihove zaštite, kao i uzgojne ciljeve koji se značajno razlikuju od uzgojnih ciljeva konvencionalnih pasmina.

Poslove uzgoja koordinira i najvećim dijelom provodi Hrvatski stočarski centar, državna ustanova zadužena za ove poslove.

Držaoци životinja, uzgajivači samo su dijelom udruženi u uzgojne organizacije (udruge i saveze), te se većim dijelom javljaju kao neposredni sudionici ovoga posla. Trend osnivanja udruga prisutan je od 1990. godine tj. od osamostaljenja Hrvatske, dok je u posljednje vrijeme došlo do intenzivnijeg uspostavljanja uzgojnih organizacija. Navedenom su prodonijeli i novi pravni propisi koji su omogućili ovu aktivnost. U idućem se razdoblju očekuje daljnje povećanje broja uzgojnih organizacija i stvaranje preduvjeta za preuzimanje većeg dijela poslova provedbe uzgojnih programa. Na ovaj način će se još uspješnije organizirati provedba uzgojnog programa za pojedine vrste životinja uključujući i one izvorne i zaštićene.

Zakonski propisi koji uređuju materijalnu osnovicu očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva

Kako izvorne i zaštićene pasmine i sojevi domaćih životinja u konkurenciji s konvencionalnim pasminama, sojevima i hibridima ne mogu osiguravati dostatne prihode to se njihov uzgoj i držanje kod uzgajivača mora materijalno poticati. Razina materijalne potpore treba osigurati njihovu proizvodnu konkurentnost na način da se u ovaj izračun uzme u obzir i stvarni od tako organizirane proizvodnje. Osim neposrednog financiranja poslova genetske izgradnje država osigurava i sredstva kojima potiče uzgajivače da se aktivno uključe u ovaj posao.

Poseban se poticaj osigurava u provedbi zaštite izvornih i zaštićenih pasmina, koje danas glede svojih proizvodnih osobina ne mogu biti konkurentne suvremenim pasminama. Za ove pasmine također postoje uzgojni programi koji određuju način provođenja njihove zaštite, kao i uzgojne ciljeve koji se značajno razlikuju od uzgojnih ciljeva konvencionalnih pasmina.

Republika Hrvatska već dugi niz godina (vidjeti u HSC-u od kada) u proračunu izdvaja sredstva kojima se neposredno proizvođači potiču na držanje ovih pasmina i sojeva.

Postojećim Zakonom o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu (Narodne novine br. 87/02, 117/03, 82/04, 85/06 i 141/06) određeni su slijedeći godišnji iznosi novčane potpore za pojedina grla:

- goveda 3.000 kn
- konji 2.000 kn
- svinje 350 kn
- ovce 350 kn
- magarci 600 kn
- perad: Kokoš hrvatica 60 kn
Zagorski puran 150 kn.

Uz navedena sredstva koja se isplaćuju svakom pojedinom grlu u kalendarskoj godini životinje dobivaju i određeni iznos novčane potpore nakon prvog partusa koji iznosi:

- mliječne krave, prvotelke – 1.500 kn,
- ojanjene šilježice i ojarane jarice – 400 kn,
- prvopraskinje – 600 kn,
- prvoždrekinje – 1.750 kn.

Godišnje se po osnovi isplate novčanih potpora za držanje izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva domaćih životinja isplati (podaci za 2006. godinu) za:

- goveda kn
- konji kn
- svinje kn
- ovce kn
- magarci kn

Osim ovih iznosa dio sredstava namiruje se i za provedbu uzgojno selekcijskog rada.

Do sada se veća pozornost nije pridavala vrijednosti proizvodnje ovih pasmina i sojeva. Uzimajući u obzir činjenicu da će se ulaskom Republike Hrvatske značajno promijeniti način financiranja držanja ovih pasmina i sojeva te će iznosi potpore biti značajno niži nameće se potreba nalaženja načina osiguranja dodatnih izvora financiranja. Tu se prije svega misli na neposrednim приходima od proizvodnje ovih životinja kao što je npr. proizvodnja posebne kategorije mesa ili mesnih proizvoda koja bi kao prepoznatljiv proizvod bila posebno prihvatljiva na tržištu. U tom smislu potrebno je više nego do sada nalaziti proizvodne i marketinške mogućnosti u ovim proizvodnjama.

Bolji položaj uzgoja ovih pasmina treba također tražiti i promjenom proizvodnih sustava. U tom smislu držanje ovih pasmina i sojeva povezano s određenim turističkim ponudama (parkovi prirode) doprinos su njihovom sigurnijem očuvanju.

Ostali propisi koji utječu na provedbu očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva domaćih životinja.

Osim odredbi koje uređuju uvjete uzgoja i materijalnu osnovicu uzgoja i držanja izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva na uspješnost njihova očuvanja utječu također i drugi zakonski propisi.

Zakon o veterinarstvu („Narodne novine“ br. 41/07) propisuje zaštitu zdravlja i dobrobiti životinja, određuje mjere veterinarskog javnog zdravstva koji se odnose na zaštitu i kontrolu zdravlja životinja, suzbijanje zoonoza, osiguravanje zdravstveno ispravnih i neškodljivih proizvoda životinjskoga podrijetla, unapređivanje i promicanje reprodukcije životinja, veterinarska zaštita okoliša, službene kontrole i inspekcijski nadzor u području veterinarstva.

Zakon o zaštiti životinja („Narodne novine“ br. 135/06) uređuje odgovornost, obveze i dužnosti fizičkih i pravnih osoba radi zaštite životinja, što uključuje zaštitu njihovog života, zdravlja i dobrobiti; način postupanja sa životinjama; uvjeti koji su potrebni za zaštitu životinja pri držanju, uzgoju, prijevozu, obavljanju pokusa, klanju i usmrćivanju životinja, držanju životinja u zoološkim vrtovima, u cirkusima, na predstavama i natjecanjima životinja, prilikom prodaje kućnih ljubimaca te postupanje s napuštenim i izgubljenim životinjama.

Zakon o zaštiti prirode („Narodne novine“ br. 70/05) uređuje sustav zaštite i cjelovitog očuvanja prirode i njezinih vrijednosti odnosno sveukupne biološke i krajobrazne raznolikosti s ciljem njena očuvanja i obnove.

Obveze preuzete potpisom međunarodnih ugovora

Održavanje biološke raznolikosti već je duže razdoblje područje svjetskog interesa. U tom smislu donesene su određene smjernice koje potpisuju pojedine zemlje. Republika Hrvatska je u tom smislu do sada potpisom preuzela slijedeće obveze:

1. 1996. godine - Konvencija o biološkoj raznolikosti koja obvezuje na očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti, te je 1999. godine donesena Nacionalna strategija i akcijski plan biološke i krajobrazne raznolikosti, kao temeljnog dokumenta za zaštitu prirode koji se odnosi na zaštitu izvornih i

zaštićenih pasmina. U tom smislu doneseni su i akcijski planovi zaštite pojedinih vrsta i pasmina izvornih i zaštićenih životinja.

Provedba očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva domaćih životinja u okvirima FAO programa

Republika Hrvatska je kao članica Food and Agriculture Organization of the United Nations - FAO aktivni sudionik globalne provedbe očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina. U skladu s organizacijskim sustavom organizirana su tijela za suradnju na razini FAO-a te određene osobe koje ostvaruju tu suradnju. Kao rezultat ove suradnje sačinjeno je Izvješće o stanju životinjskih genetskih resursa u Republici Hrvatskoj koje je postalo dijelom Svjetskog Izvješća o stanju životinjskih genetskih resursa.

Zaključak

Izvorne i zaštićene pasmine u Republici Hrvatskoj dio su ukupne populacije domaćih životinja. Od 1988. godine započinje sustavni rad na očuvanju izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva, jer je to bio jedini način njihova očuvanja. Postojeće zakonodavstvo daje pravni okvir za provedbu njihova uzgoja u broju dostatnom za njihovo očuvanje. Godišnje se iz državnog proračuna osiguravaju značajna novčana sredstva kojima se potiču uzgajivači na uzgoj i držanje ovih pasmina. Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju promijenit će se dijelom uvjeti materijalnih potpora te je od interesa da se većim iskorištavanjem proizvoda ovih pasmina i promjenom načina njihova držanja osigura bolja materijalna osnovica uzgoja.

LITERATURA:

1. Zakon o stočarstvu